

Novosti iz Odjela za sudsku dokumentaciju i edukaciju VSTVBiH

- ▶ **Pripremile: Vera Bjelogrić i Šeila Brković-Imamović, Odjel za sudsku dokumentaciju i edukaciju Sekretarijata VSTVBiH**

Uvod

U okviru novina u Odjelu za sudsku dokumentaciju i edukaciju Sekretarijata VSTV, u ovom broju „Pravne hronike“ predstavimo aktivnosti koje se poduzimaju radi jačanja transparentnosti rada pravosudnih institucija putem objavljivanja odluka, kao i aktivnosti koje je Visoko sudsko i tužilačko vijeće (VSTVBiH) poduzimalo u prethodnom periodu radi jačanja podrške procesu ujednačavanja sudske prakse.

Smjernice za objavljivanje sudskih i tužilačkih odluka, akata i informacija o predmetima

Još od 2014. godine VSTVBiH nastoji unaprijediti transparentnost i pristup informacijama o predmetima generalno, a naročito informacijama o predmetima koji imaju poseban javni interes o čemu je već bilo govora u prethodnim brojevima „Pravne hronike“. Od posljednjeg izdanja časopisa do danas postignuti su očekivani rezultati i napravljeni važni koraci o kojima ovom prilikom želimo informisati čitaoce.

Naime, radna grupa koju je oformilo VSTV radi analize i unapređenja objavljivanja sudskih i tužilačkih odluka na službenim web-stranicama pravosudnih institucija je finalizirala prijedlog novih Smjernica, uvažavajući pravni okvir i najbolju

praksu, kao i informaciono-tehničke potencijale koji su na raspolaganju bosanskohercegovačkom pravosuđu u ovoj fazi razvoja. Dodatno tome, ova radna grupa pripremila je i Nacrt novog uputstva za anonimizaciju.

Na prijedlog radne grupe, koji je razmatrala i Stalna komisija za edukaciju i sudsku dokumentaciju VSTV, na sjednici održanoj u martu 2024. godine VSTVBiH je usvojilo nove Smjernice za objavljivanje sudskih i tužilačkih odluka, akata i informacija o predmetima, kojima se razrađuje proaktivna objava odluka pravosudnih institucija putem internetskih servisa, te u određenoj mjeri adresira i reaktivna objava povodom zahtjeva za slobodan pristup informacijama, u smislu utvrđivanja minimuma informacija koje pravosudne institucije treba da daju tražiocima povodom ovih zahtjeva, ali ne ograničavajući ih na davanje više informacija.

Kao i prethodne, i ove smjernice imaju kategorizaciju tužilačkih i sudskih odluka, akata i informacija o predmetima na šta i sam naziv Smjernica ukazuje, ali, za razliku od prethodnih, nove Smjernice daju pravosudnim institucijama preciznije definicije i način njihovog postupanja. Takođe je dat shematski prikaz procesa objave, te se slobodno može reći da će nove Smjernice, zaista, pomoći pravosuđu Bosne i Hercegovine da postigne proaktivniji pristup u odnosima sa javnošću.

Slika 1. Sastanak radne grupe za analizu i unapređenje objavljivanja sudskih i tužilačkih odluka, Konjic, januar 2024. godine

Tužilačke odluke

Smjernicama je bliže regulisan način objavljivanja informacija o tužilačkom segmentu rada u momentu potvrđivanja optužnice, te je definisano šta se smatra tužilačkim odlukama. Naime, tužilačke odluke su optužnice, naredbe o neprovođenju istrage i naredbe o obustavi istrage, pa je Smjernicama predviđeno da se objavljuje izvod iz potvrđene optužnice uz taksativno definisan sadržaj i uz odgovarajuće saopštenje za javnost. Dodatno je predviđeno da se informacija o podignutoj optužnici može objaviti i prije nego što ona bude potvrđena, ali putem saopštenja za javnost, i to ukoliko je predmet, prema procjeni glavnog tužioca, izazvao poseban interes javnosti. Definirano je da su to i situacije ukoliko je osumnjičeni, odnosno osumnjičena javna osoba ili službeno lice, te ukoliko su podaci o osumnjičenom, odnosno osumnjičenoj već odranije poznati javnosti. Kada se optužnica objavljuje prije njenog potvrđivanja, tužilaštvima se preporučuje da objave i dodatnu informaciju nakon što sud odluči o optužnici, u smislu da li je optužnica potvrđena u cijelosti ili djelimično ili nije.

Takođe je data smjernica da se naredbe o neprovođenju istrage i naredbe o obustavi istrage ne objavljuju zbog interne prirode takvih akata, već da se javnost informiše o njima putem primjerenih saopštenja za javnost i tek nakon donošenja odluke o eventualno uloženom prigovoru, odnosno pritužbi. Tada bi bilo potrebno da se navedu razlozi za donošenje takvih naredbi uz stavljanje adekvatne napomene, kako je to definisano zakonom, koja glasi da se u predmetima u kojima je obustavljena istraga uslijed nedostatka dokaza istraga može ponovo otvoriti ukoliko se pojave nove činjenice i dokazi koji ukazuju na to da postoje osnovi sumnje da je ista osoba počinila krivično djelo. Smjernicama je predviđen izuzetak od tog principa u smislu da se i te odluke mogu objaviti u integralnom tekstu, ali samo prema procjeni glavnog tužioca i u predmetima koji imaju javni interes.

Ostali tužilački akti poput naredbe o provođenju istrage, te prijedloga za određivanje pritvora/mjera zabrane i slično ne bi trebalo da se objavljuju zbog interne prirode takvih akata. Naime, takvi akti obično sadrže

informacije čijim se saopštavanjem osnovano može očekivati da nastupi šteta za „legitimne ciljeve u sprječavanju i otkrivanju kriminala, odnosno informacije koje se, između ostalog, tiču i dokaza čije izlaganje javnosti može otežati, ili onemogućiti provođenje pojedinih istražnih radnji“, pa čak i ugroziti rezultate istrage, kao i eventualne buduće istrage u takvim predmetima.

Smjernice, dalje, propisuju da se informacije o predmetima u fazi prijave i istrage, u pravilu, neće proaktivno objavljivati „osim ako je to u interesu predmeta, objektivnog informisanja javnosti, ili na zahtjev zainteresovanih lica i medija“. U takvim situacijama može se objaviti informacija o zaprimanju krivične prijave, kao i o aktivnostima koje se poduzimaju radi donošenja tužilačke odluke.

Posebno je naglašeno da tužilaštva prilikom objavljivanja odluka, akata i drugih informacija treba da vode računa o korištenju pravilne terminologije u pogledu statusa lica koja su obuhvaćena istragom ili drugom fazom krivičnog postupka, odnosno da li je lice osumnjičeno da je navodno počinilo određeno krivično djelo, ili ima status optuženog kada je protiv njega potvrđena optužnica i slično. Na vidnom mjestu treba da se navede pretpostavka nevinosti, kao jedan od važnijih principa krivičnog postupka.

Na kraju prvog dijela Smjernica definisana je dužina trajanja objavljenih sadržaja, i to na način da će optužnice u predmetima koji imaju javni interes biti postavljene na web-stranicama tužilaštava dvije godine, a da će se ostali sadržaji na web-stranicama držati do jedne godine. Posebno je dodata napomena da, ukoliko bude donesena pravosnažna sudska odluka prije isteka predviđenih rokova, optužnica ili druga informacija u tom predmetu treba da se ukloni sa web-stranice u roku od trideset dana od dana pravosnažnosti sudske odluke.

Sudske odluke

U ovom dijelu Smjernica detaljnije je razrađeno šta se, pored web-stranica pravosudnih institucija

i VSTVBiH, smatra informacionim servisima za objavljivanje sudskih odluka (Baza sudskih odluka), odnosno stavova (Portal sudske prakse), te sažetaka o pravosnažno okončanim predmetima (Mapa predmeta od javnog interesa). Takođe je razdvojeno objavljivanje sudskih odluka značajnih za sudsku praksu u odnosu na objavljivanje odluka koje imaju interes za javnost.

S tim u vezi, Smjernicama su bliže definisani predmeti koji imaju javni interes. Za razliku od Smjernica iz 2014. godine, osim predmeta iz krivične oblasti, tu su definisani i predmeti iz građanske i upravne oblasti, kako slijedi:

Krivični predmeti:

- a) krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom,
- b) koruptivna krivična djela definisana listom koruptivnih krivičnih djela VSTVBiH,
- c) organizovani kriminal,
- d) terorizam,
- e) pranje novca,
- f) krivična djela u vezi sa utajom poreza,
- g) ubistvo i teška ubistva,
- h) trgovina ljudima,
- i) porodično nasilje,
- j) krivična djela u vezi sa neovlaštenom proizvodnjom i prometom opojnih droga,
- k) krivična djela iz mržnje,
- l) krivična djela protiv države i društvenog uređenja.

Parnični predmeti:

- a) diskriminacija,
- b) zaštita okoliša,
- c) autorska prava, zaštita intelektualne i industrijske svojine,
- d) rodna ravnopravnost,
- e) zaštita potrošača,
- f) stečaj,
- g) privatizacija,
- h) kolektivni sporovi,
- i) privredni sporovi sa inostranim elementom,
- j) sporovi o državnoj imovini.

Upravni predmeti:

- a) zaštita okoliša,
- b) konkurencija,
- c) koncesije,
- d) obrada podataka iz zbirke ličnih podataka,
- e) sloboda pristupa informacijama,
- f) izborne žalbe,
- g) javne nabavke,
- h) sukob interesa.

Međutim, radna grupa je smatrala da takva kategorizacija ne može biti ograničavajući faktor, te da i drugi predmeti mogu imati javni interes, što zavisi od raznih drugih okolnosti, sa čime se i VSTVBiH složilo.

S tim u vezi, Smjernice sugerišu sudovima i tužilaštvima da provedu test javnog interesa i u drugim predmetima, rukovodeći se pri tome sljedećim kriterijima:

- 1) vrsta i težina krivičnog djela, kao i predmet postupka,
- 2) status učesnika u postupku (npr. imenovani/izabrani dužnosnici u sudskoj, izvršnoj i zakonodavnoj vlasti, novinari, službena lica, javna lica i sl.),
- 3) ostali opravdani interesi javnosti (npr. stepen društvene opasnosti, pojavni oblik kriminaliteta, zaštićeno dobro, značaj odluke za širu društvenu zajednicu i sl.).

Takođe je definisan način objavljivanja pravosnažnih odluka na način da se na određenom dijelu web-stranica sudova u kategoriji sudskih odluka objavljuju pravosnažne odluke sa određenim stepenom anonimizacije, kako je to utvrđeno i novim Uputstvom za anonimizaciju. U nastavku priloga o tome će biti više govora. Istovremeno sa objavom na web-stranici suda, zbog prirode web-stranice kao alata za objavu i drugih informacija značajnih za rad pravosudne

institucije, kao i ograničenog roka te vrste objave, pravosnažna odluka se dostavlja Odjelu za sudsku dokumentaciju i edukaciju VSTVBiH radi njene trajne pohrane u Bazi sudskih odluka. Nepravosnažne odluke se objavljuju u kategoriji odnosa sa javnošću u vidu saopštenja za javnost (vijesti) i uz eventualnu objavu izreke sudske odluke u PDF formatu.

Radi bržeg informisanja javnosti o pravosnažno okončanim predmetima organizovanog kriminala i korupcije, u toku je i priprema dvojezičkih^[40] sažetaka u tim predmetima radi njihovog mapiranja prema principu Google mape po uzoru na Mapu ratnih zločina, koju je 2015. godine razvila Misija OSCE-a u BiH i koju, prema Sporazumu o prenosu Mape od januara 2019. godine, ažurira VSTVBiH.

Smjernicama je dodatno definisan način objavljivanja rasporeda suđenja za javnost, te je preporučeno da se, pored postojećih informacija, dodaju imena stranaka i opis djela, kako bi zainteresovane strane mogle bolje i lakše da se informišu i odluče da li će pratiti određena suđenja, da li je došlo do promjena u zakazivanju suđenja i slično. Dodatno je precizirano mjesto objavljivanja tih sadržaja na web-stranicama pravosudnih institucija kako bi se informacije lakše pronalazile, i to putem elektronske oglasne ploče, te kako bi se i taj segment rada pravosudnih institucija ujednačio i dodatno unaprijedio.

Na taj način će se poslovi objavljivanja i anonimizacije sudskih i tužilačkih odluka, akata i informacija o predmetima adekvatno podijeliti između pravosudnih institucija i VSTV radi efikasnijeg korištenja postojećih resursa i ljudskih potencijala. Dodatno će se podijeliti i odgovornost za transparentan rad, odnosno tačno i blagovremeno obavještanje javnosti o radu pravosuđa.

Jedan od najvažnijih pomaka koji je uveden novim Smjernicama jeste poziv sudovima i

[40] Sažeci se pripremaju i unose na jezicima naroda Bosne i Hercegovine i na engleskom jeziku.

tužilaštvima da formiraju uređivačke timove koji će dugoročno raditi na primjeni Smjernica. Tokom 2024. godine planirano je da se održi i ciljano obučavanje članova uređivačkih timova u vezi sa odabirom odluka značajnih za sudsku praksu, odnosno javnost, te da bi se što dosljednije primjenjivalo novo Uputstvo za anonimizaciju.

Uputstvo za anonimizaciju

Na martovskoj sjednici VSTVBiH je usvojilo novo Uputstvo za anonimizaciju kojim se uređuje način zamjene i ispuštanja podataka u sadržajima koji se objavljuju na službenim web-stranicama VSTVBiH i pravosudnih institucija, odnosno u Bazi sudskih odluka, na Portalu sudske prakse, te Mapi predmeta od javnog interesa. Za razliku od prethodnog Uputstva, novo je primjenljivo ne samo na sudske odluke nego i na druge sadržaje koje VSTVBiH i pravosudne institucije objavljuju javnosti.

Novine uvedene novim Uputstvom se, uglavnom, odnose na anonimizaciju odluka kojima je rješavano o pravima i obavezama, odnosno odgovornosti pravnih lica, te se

anonimiziraju, između ostalih, i povjerljivi podaci koji mogu ugroziti njihov komercijalni interes. Takođe je regulisan način na koji se sakrivaju lični podaci u predmetima protiv maloljetnika kao počinitaca, odnosno žrtava krivičnih djela, što nije bilo dovoljno regulisano prethodnim Uputstvom. U novom Uputstvu posebno je izvršena intervencija koja se odnosila na definisanje predmeta koji imaju poseban javni interes, budući da je taj segment sada riješen Smjernicama, a da je Uputstvom riješen samo način anonimizacije i tih odluka.

Uputstvo je objavljeno u „Službenom glasniku BiH“ broj 25/24 od 12. aprila 2024. godine sa stupanjem na snagu osmog dana od objavljivanja, čime je prethodno Uputstvo o objavljivanju sudskih odluka stavljeno van snage. Dosljednom primjenom Smjernica i Uputstva očekuje se da će se značajnije ujednačavati praksa anonimizacije podataka radi boljeg razumijevanja objavljenih sadržaja.

Smjernice i Uputstvo se mogu preuzeti na web-stranici Odjela za sudsku dokumentaciju i edukaciju putem linka: [Kategorije vijesti | pravosudje.ba](#).

Slika 2. Predsjednici VSTVBiH i sudova najviše instance prilikom potpisivanja Protokola o dugoročnoj međusobnoj saradnji, Sarajevo, decembar 2023. godine

Unapređenje rada panela za ujednačavanje sudske prakse

Radi unapređenja pravne sigurnosti i jednakosti građana pred zakonom, u decembru 2023. godine VSTVBiH je potpisalo Protokol o međusobnoj dugoročnoj saradnji sa Vrhovnim sudom Republike Srpske, Vrhovnim sudom Federacije Bosne i Hercegovine, Sudom Bosne i Hercegovine i Apelacionim sudom Brčko distrikta Bosne i Hercegovine kao sudovima najviše instance u Bosni i Hercegovini (Protokol).

Potpisivanjem Protokola postignut je značajan iskorak u vezi sa unapređenjem pravnog statusa i efikasnosti rada panela za ujednačavanje sudske prakse u građanskim, krivičnim i upravnim stvarima, koji su u izvještaju EU za BiH ponovo identifikovani kao važno pitanje uz konstataciju da „...u konačnici, Bosna i Hercegovina treba da uspostavi pravosudno tijelo koje će osigurati dosljedno tumačenje zakona i harmonizaciju sudske prakse u cijeloj zemlji“. Naime, Protokol predviđa novi modalitet rada panela za ujednačavanje sudske prakse, te definiše obaveze strana potpisnica da VSTVBiH organizuje tzv. pripremni sastanak sa sudovima, članovima panela na kojem se usvaja kalendar sastanaka u tekućoj godini i teme o kojim će se raspravljati na sastancima i obavezu panel-sudova da u toku godine organizuju minimalno jedan sastanak panela za ujednačavanje sudske prakse.

S tim u vezi, poslije dugogodišnje prakse održavanja manjeg broja *ad hoc* sastanaka, osigurano je održavanje četiri redovna sastanka panela uz jasno opredjeljenje sudova da raspravljaju o najaktuelnijim pitanjima u kojima se različito primjenjuju zakoni, odnosno u kojima postoji neujednačena sudska praksa. Takođe, Protokolom se jača uloga predsjednika panel-sudova u cijelom procesu, a VSTVBiH i dalje će provoditi odgovarajuću koordinaciju sastanaka.

Naime, na pripremnom sastanku panela za ujednačavanje sudske prakse koji je održan 11.

marta 2024. godine postignut je dogovor da će se panel iz građanske oblasti održati 10. maja 2024. godine u Vrhovnom sudu Federacije BiH, panel iz upravne oblasti 10. juna 2024. godine u Vrhovnom sudu Republike Srpske, panel iz krivične oblasti 10. oktobra 2024. godine u Apelacionom sudu Brčko distrikta BiH, a da će se sastanci panela iz više oblasti održati 10. decembra 2024. godine u Sudu BiH. Za diskusiju je prihvaćeno sedamnaest tema, i to pet tema iz građanske, pet iz upravne, te sedam iz krivične oblasti.

Takođe je ostavljen prostor da se dodatne teme za raspravljanje na panelu za ujednačavanje sudske prakse naknadno identifikuju. U tom slučaju identifikovana tema će se uvrstiti na jedan od planiranih sastanaka ukoliko je riječ o hitnom pitanju, a po potrebi se može zakazati i dodatni sastanak s tim da će se termin i predsjedavanje naknadno usaglasiti.

Protokol, dalje, predviđa nastavak evidencije stavova sudske prakse i objavljivanje odluka značajnih za javnost putem centralne Baze sudskih odluka, odnosno odluka značajnih za sudsku praksu putem Portala sudske prakse prema prethodno usaglašenim deskriptorima. U tom procesu naročito značajnu ulogu imaju odjeljenja za sudsku praksu uspostavljena na nivou panel-sudova, kao i Odjel za sudsku dokumentaciju i edukaciju VSTVBiH.

Prethodno smo obavijestili čitaoce da je oformljena i Jedinica za podršku procesu harmonizacije sudske prakse u okviru IPA 2017, koja je nastavila da radi i u okviru projekta IPA 2019. U međuvremenu, VSTVBiH, u saradnji sa sudovima, poduzimalo je mjere za adekvatnu sistematizaciju tih projektnih pozicija unutar panel-sudova, čime se nastoji osigurati nastavak redovne pripreme i distribucije sedmičnih izvještaja o sudskim stavovima o kojima je bilo više riječi u prošlom broju „Pravne hronike“.

Sve navedene aktivnosti, pored činjenice da je rad sudija i sutkinja u okviru panela za ujednačavanje sudske prakse od januara

2023. godine vrednovan putem odgovarajućih normativnih akata VSTVBiH, ukazuju da je veći dio prepreka za kontinuirani rad panela za ujednačavanje sudske prakse sada otklonjen. Novi koncept rada panela, kao ogledni primjer, biće predstavljen u 2024. godini uz finansijsku podršku Evropske unije putem projekta IPA 2022. Očekuje se da će rezultat inoviranog načina rada panela za ujednačavanje sudske prakse biti usaglašavanje većeg broja stavova o spornim pravnim pitanjima i donošenje drugih zaključaka, odnosno inicijativa za prevazilaženje različite sudske prakse. O tome će profesionalna zajednica i javnost biti blagovremeno obavještavane putem web-stranice Odjela za sudsku dokumentaciju i edukaciju.

Paralelno sa testiranjem novog koncepta rada panela u realnom okruženju, razgovaraće se i o odgovarajućim izmjenama pravila o radu panela, kao što je to urađeno i prilikom definisanja važećih pravila, kako bi se što bolje formalizovao ovaj proces. Dodatno će se raditi i na drugim unapređenjima koja se budu pokazala kao neophodna.

Publikacije sudske prakse

Još jedna značajna novina koju želimo podijeliti sa vama jeste da je VSTVBiH, u saradnji sa sudovima najviše instance, a u okviru projekta IPA 2019 „EU podrška reformama pravosudnog sistema u Bosni i Hercegovini“, osiguralo izradu publikacija sudske prakse o temama: 1) Sudska praksa u primjeni Zakona o slobodi pristupa informacijama, 2) Pregled sudske prakse u Bosni i Hercegovini u oblasti okoliša, 3) Sudska praksa Suda Bosne i Hercegovine u predmetima azila, 4) Teret dokazivanja u parničnom postupku i 5) Usaglašena pravna shvatanja panela za ujednačavanje sudske prakse u Bosni i Hercegovini.

Publikacije u elektronskoj verziji dostupne su na stranici Odjela za sudsku dokumentaciju i edukaciju, a sve odluke citirane u publikacijama su dostupne u Bazi sudskih odluka. Na javnoj prezentaciji održanoj u decembru 2023. godine

u svojim kratkim osvrtima autori publikacija su ukazali na značaj obrađenih tema ne samo za pravosudnu zajednicu nego i za druge institucije i upravne organe, te javnost generalno s obzirom na to da se radi, između ostalog, i o aktuelnim životnim temama koje se tiču svakog građanina.

Početakom 2024. godine izdata je i publikacija „Pregled pravnih stavova sudova najviše instance u Bosni i Hercegovini“. U toj publikaciji su predstavljeni pravni stavovi koje su objavili sudovi najviše instance u periodu juli - decembar 2023. godine putem Portala sudske prakse. Pri tome pravni stavovi su sistematizovani u okviru tematskih cjelina, odnosno pravnih oblasti, čime se osiguravaju njihova preglednost i bolje razumijevanje, te, u konačnici, lakša primjena prava u predmetima sa istim ili sličnim činjeničnim i pravnim osnovom.

I ova publikacija je dostupna na web-stranici [Odjel za sudsku dokumentaciju i edukaciju | pravosudje.ba](https://odjel.za.sudsku.dokumentaciju.i.edukaciju.pravosudje.ba), a izrađeni stavovi sa pratećim odlukama dostupni su putem Portala sudske prakse <https://sudskapraksa.pravosudje.ba>.

Uspostava odjeljenja sudske prakse na drugostepenim sudovima

Tokom 2023. godine intenzivirana je diskusija o potrebi da se uspostave odjeljenja za sudsku praksu na drugostepenim sudovima u BiH po uzoru na odjeljenja tog tipa pri sudovima najviše instance. O toj temi stručnjaci Vijeća Evrope su sačinili izvještaj na osnovu prikupljenih informacija od drugostepenih sudova (u tom anketiranju je učestvovalo i VSTVBiH), te dali niz preporuka kako bi se ta odjeljenja što lakše uspostavila.

Zadovoljstvo nam je da informišemo čitaoce da je VSTVBiH, na inicijativu Vijeća Evrope, na sjednici održanoj 20. i 21. marta 2024. godine donijelo odluku o davanju saglasnosti da se u Kantonalnom sudu u Sarajevu uspostavi ogledno Odjeljenje sudske prakse po uzoru na odjeljenja sudske prakse u sudovima najviše instance u

Bosni i Hercegovini. Naime, Vijeće Evrope je iskazalo spremnost da, u okviru „pilotfaze“, angažuje saradnika za sudsku praksu koji bi,

između ostalog, Kantonalnom sudu u Sarajevu pružio podršku u sistematizaciji i evidentiranju sudskih stavova i odluka.